

Dr. J. J. Wouterse

KENMERKEN VAN FUSIERIJPE ONDERNEMINGEN

N. Samsom N.V., Alphen a/d Rijn, Brussel, 1970, prijs f 45,—.

door Drs. W. Weima¹⁾

Motto: „De schepper van het goede boek is de goede lezer”.

Men zou de auteur onrecht aandoen door diens dissertatie louter te beoordelen op zijn theoretische merites. Wouterse stuurt met zijn werk aan op een vorm van synthese tussen wetenschappelijke gedegenheid en praktische toepasbaarheid. Het siert de auteur dat hij zich dit ambitieuze doel heeft durven stellen, daar het gevaar niet denkbeeldig is dat òf de wetenschappelijke gefundeerdheid wordt aangetast òf de praktische toepasbaarheid òf beide.

In het vervolg zullen we eerst enkele hoofdpunten uit de dissertatie lichten, waarna enkele kritische kanttekeningen zullen worden geplaatst. De probleemstelling van de onderhavige studie is „langs de gekombineerde weg van empirisch en theoretisch onderzoek . . . elementen op te sporen (bedoeld wordt: kenmerken van fusierijpheid), nader te definiëren en te classificeren naar hun consequenties”. Daarbij wordt het begrip „fusie-rijpheid” gedefinieerd als de aanwezigheid van „kenmerkende eigenschappen van een onderneming, waarvoor - direkt of op korte termijn - een *sprongsgewijze ontwikkeling* doelmatig en minder of meer ontkoombaar te achten is” (p. 4).

Wouterse zet een sprongsgewijze ontwikkeling af tegen een ontwikkeling op interne kracht. Er wordt een relatie gelegd tussen de kenmerken van fusierijpheid en de doelstellingen van de onderneming. Als doelstellingen komen daarbij naar voren: het winststreven en het continuïteitsstreven, zijnde nevenschikt t.o.v. het winststreven.

De schrijver tracht deze doelstellingen zodanig uit te werken dat zij zich lenen voor nadere kwantificering, teneinde diverse ontwikkelingspatronen van een onderneming met elkaar

te vergelijken. Het begrip continuïteit valt uiteen in drie elementen: kostendekking, groei en financiële structuur. Zodra zich ongunstige afwijkingen manifesteren tussen de gewenste en geplande waarden der doelvariabelen bij groei op interne kracht kunnen indicaties worden verkregen die de kwalificatie van fusierijpheid rechtvaardigen. Het empirisch onderzoek neemt een belangrijke plaats in in het werk van Wouterse. Zo worden diverse hypothesen getoetst, w.o. de hypothese in hoeverre er relatie bestaat „tussen het overwegen van een sprongsgewijze verandering in omvang of verbijzondering van de onderneming en bepaalde ontwikkelingen in de stromen van ontvangst en besteding van geldmiddelen”.

Met behulp van het empirisch onderzoek wordt ook getracht een bijdrage te leveren tot de voorspelling van ondernemingsontwikkelingen. Het zgn. prognose-onderzoek liep uit op een mislukking, daar o.a. ondernemers de toekomst weinig bewust bleken te programmeren. Vervolgens ging Wouterse langs deductieve weg een prognosemodel ontwerpen. Dit model bestaat uit 22 vergelijkingen en bleek toetsbaar voor een 12 tal ondernemingen.

In het slot van zijn studie inventariseert Wouterse diverse ondernemingsconstellaties. Daarbij onderscheidt hij o.a. ideale resp. „impasse” constellaties. Een „impasse” doet zich voor indien voortzetting van de onderneming in de huidige aanwending tot resultaten leidt die te slecht zijn om ze te kunnen aanvaarden, aangezien van liquidatie, fusie of overname betere resultaten mogen worden verwacht”. Uiteindelijk komt de auteur tot een overzicht van verbale kenmerken die o.a. van belang kunnen zijn voor de besluitvorming tot fusie.

Wanneer wij thans overgaan tot het plaatsen van enkele kritische opmerkingen, dan moet ons van het hart dat wij na bestudering van de studie een gevoel van teleurstelling overhielden.

Een eerste punt van kritiek betreft dat de studie een onevenwichtige indruk geeft, omdat de probleemstelling onbevredigend is uitgewerkt. Het grootste deel van de aandacht wordt gericht op criteria voor de continuïteit van de onderneming i.p.v. de fusierijpheid. Opmerkelijk in dit geheel is het slothoofdstuk, waarvan men een samenvatting en aansluiting op de voorgaande hoofdstukken zou verwachten. In feite laat zich dit hoofdstuk lezen, zonder de vereiste voorkennis uit voorgaande hoofdstukken. M.a.w. er schort iets aan de samenhang.

¹⁾ Recensent is wetenschappelijk medewerker bij de afdeling bedrijfsconomie in de faculteit der economische wetenschappen van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Opmerkelijk is tevens dat Wouterse zich in het slothoofdstuk beperkt tot verbale kenmerken van fusierijpheid, hetgeen contrasteert met de kwantificeerbare kenmerken uit de voorafgaande hoofdstukken. Een tweede punt van kritiek betreft de zwakke methodologische opzet en uitwerking van de probleemstelling. Talloze onderstellingen worden stilzwijgend in de beschouwingen betrokken, waardoor de leesbaarheid en duidelijkheid niet worden bevorderd.

Op grond van de probleemstelling verwacht men, dat de auteur een verklarend model gaat opbouwen. Doch op basis van die verwachting komt het investerings- en financieringsmodel als zeer simplistisch over. Zo wordt o.a. geabstraheerd van de samenhang tussen financiële structuur en investeringsbeslissing, terwijl het zwaartepunt omtrent de elasticiteit van de vermogensvoorziening bij het vreemde vermogen blijkt te liggen. Verder wordt de financiële structuur vnl. aan één ratio opgehangen, nl. de solvabiliteitsratio.

Na aandachtige bestudering kwamen wij tot de conclusie dat het door Wouterse ontwikkelde model, voorafgaand aan de empirische studies, meer beschrijvend dan verklarend is. Indien deze constatering juist is, krijgen diverse door ons gesignaleerde beperkingen ook een ander reliëf. Wouterse zou dan zijn simplistisch investerings- en financieringsmodel niet vanwege zijn analyserende en verklarende merites hanteren, doch primair vanwege de beschrijvende merites. Ware deze methodiek in de aanvang der studie duidelijk gesteld, dan zou de gedachtengang van de auteur veel gemakkelijker toegankelijk zijn geworden.

Doch met deze constatering verschuift zich slechts de kritiek en wel naar twee andere velden.

1 Indien men een beschrijvend model ontwerpt, dient men zeer voorzichtig te zijn met het plegen van normatieve uitspraken. Wouterse onderkent deze beperkingen blijkens uitspraken op pag. 178 en 179. Enige pagina's verder wuift Wouterse echter deze gevaren weg waar hij na de constatering dat, indien op basis van simulatie alternatieve investeringsplannen geen betere uitkomsten opleveren, stelt: „... dan is een spronggewijze verandering in omvang of verbijzondering geboden”.

Juist in het kader van het door Wouterse gehanteerde beschrijvende model, openbaart zich de opmerkelijke leemte, dat Wouterse geen directe aansluiting gezocht heeft bij de

„behavioral” conceptie, welke ons de gedrags-theorieën leveren.

2 Indien het waar is dat Wouterse zijn model in hoofdzaak inductief wenst op te bouwen, om op grond daarvan, tot een beschrijving (en indirect tot een verklaring) van het in de praktijk waarneembare gedrag en in tweede instantie zelfs tot een voorspelling daarvan te komen, dient het statistisch onderzoek verantwoord te zijn. En juist op dit onderdeel richt zich ons volgende hoofdpunt van kritiek.

Wouterse selecteert 50 ondernemingen voor zijn onderzoek, waarvan 40 uit de grafische bedrijfstak. T.a.v. de keuze van de statistische bronnen en de analyse van het statistische materiaal geeft de auteur slechts summier informatie resp. is de uitwerking onvolledig. Schrijver heeft de 10 niet typisch-grafische ondernemingen geselecteerd om aan te tonen „dat de bereikte conclusies niet typisch grafisch doch algemeen waren”. Juist in dit aantonen van het niet specifieke grafische karakter van de waarnemingen is Wouterse tekort geschoten, daar hij in de presentatie van het statistische materiaal geen scheiding aanbrengt tussen de twee subgroepen. Symptomatisch voor de statistische analyse is verder dat Wouterse de lezer op louter visuele gronden laat gissen naar de relaties tussen bepaalde variabelen. De berekening van correlatiecoëfficiënten zal men tevergeefs in het werk zoeken. De statistische onderbouw van het empirisch onderzoek in hoofdstuk X roept ook de nodige twijfels op. De auteur selecteert nl. zijn steekproef op basis van de voorspellende kwaliteiten van het eigen model. Hoewel de onderzoeker met 54 ondernemingen van start is gegaan, levert het eigen model slechts bevredigende resultaten voor 12 ondernemingen. Naar onze mening kan Wouterse na de uiteenzetting en toetsing van zijn model slechts stellen dat zijn model redelijk voorspellende waarde heeft *voor 12 geselecteerde ondernemingen, ex post*. De auteur heeft nl. op nog geen enkele wijze de ex-ante voorspellende kwaliteiten van zijn model aangetoond.

Ondanks de niet geringe kritiek op de onderhavige studie menen wij dat de auteur goed voorbereidend werk heeft verricht voor de analyse van kenmerken van fusierijpe ondernemingen. Het werkstuk is echter geen afronding van het probleemgebied doch veelmeer een startpunt, waarvan menige onderzoeker zijn vruchten kan plukken.

DE COÖPERATIE. Maatschappelijk en fiscaal beschouwd.

Samsom Uitgeverij N.V., Alphen aan de Rijn - Brussel, 1971, 189 blz. f 22,50.

door Drs. J. B. G. Thorborg

De belastingheffing van coöperaties en haar leden is reeds lang een onderwerp van discussie en ook thans bestaan hierover nog veel verschillende opvattingen. Ook de belangrijke wijzigingen met betrekking tot de coöperaties die een gevolg waren van de nieuwe wet op de vennootschapsbelasting, hebben de discussie niet verstomd. Integendeel, de nieuwe regeling is voor sommige schrijvers aanleiding geweest deze materie nogmaals kritisch te beschouwen. Ook de onderhavige studie van Roeloffs over de maatschappelijke en fiscale positie van de coöperatie is hiertoe te rekenen.

Het doel van deze studie wordt door de schrijver aangegeven als „... uitgaande van doel en wezen van de coöperatieve samenwerking de eigen plaats van de coöperatie temidden van andere organisatievormen vast te stellen, ten einde aldus een verantwoorde en passende plaats voor de coöperatie in ons belastingstelsel te vinden”. De schrijver tracht dit te bereiken door eerst een - vooral economische - beschouwing te wijden aan de coöperatie als organisatievorm van het bedrijfsleven en daarmee aan haar bijzondere plaats ten opzichte van andere vormen van samenwerking. Uitgaande van de resultaten van dit onderzoek beziet hij op kritische wijze de fiscale behandeling van de coöperatie. Hierbij wordt ook de belastingheffing bij andere vormen van ondernemingssamenwerking in de beschouwing betrokken, in het bijzonder de belastingheffing van de N.V. en haar aandeelhouders-ondernemers. Tenslotte wordt naast historische overzichten van de coöperatie en van haar plaats in de belastingheffing, een kritische beschouwing gewijd aan enkele belangrijke afzonderlijke onderdelen van de fiscale positie van coöperaties, alsmede een overzicht van haar plaats in de Duitse belastingwetgeving.

Indien men de coöperatie afzonderlijk beziet en uitgaat van de resultaten van het onderzoek naar het wezen en doel van de coöperatie, dan is volgens Roeloffs haar juiste fiscale positie heel goed te bepalen. De coöperatie wordt door Roeloffs gedefinieerd als een - al dan niet als rechtspersoon geconstitueerd - beheersorgaan van een gemeenschappelijk bedrijf waarvan

samenwerkende ondernemers zich bedienen tot uitvoering van gemeenschappelijke taken welke rechtstreeks verband houden met of ten voordele strekken van hun eigen ondernemingen. Volgens het proportionaliteitsbeginsel zijn de voordelen van een dergelijk gemeenschappelijk bedrijf toe te rekenen aan de deelnemers in evenredigheid met de mate waarin zij als afnemers of leveranciers met hun coöperatie handelen. Op zichzelf bezien zou dit fiscaal dezelfde consequenties moeten hebben, m.a.w. de resultaten van de samenwerking in coöperatief verband door ondernemers dienen slechts één maal het object te zijn van een belasting naar de winst en wel bij de samenwerkende ondernemers.

Deze conclusie wordt door de schrijver vervolgens in een ruimer kader geplaatst. Uitgaande van het standpunt dat de wetgever zich neutraal dient op te stellen ten opzichte van de wijze waarop ondernemers tot samenwerking komen, concludeert Roeloffs dat bij iedere samenwerking in ondernemingsverband moet worden volstaan met een éénmalige belastingheffing naar de winst. Onder bepaalde voorwaarden worden thans de voordelen die een onderneming-rechtspersoon ontvangt, o.a. in verband met het bezit van aandelen in een N.V., niet tot de fiscale winst van de aandeelhouder-rechtspersoon gerekend. Anders gezegd: bij concernverhoudingen wordt de winst in beginsel slechts één keer door de vennootschapsbelasting getroffen. Roeloffs ziet hierin een discriminatie ten opzichte van de fiscale behandeling bij de samenwerking in de vorm van een N.V. door particuliere ondernemers. Hetzelfde geldt voor de coöperatie voor zover deze ook voor niet-leden soortgelijke transacties verricht als voor leden en in zoverre dus niet meer als een ideaal typische coöperatie handelt; de hieruit voortvloeiende winst wordt thans zowel bij de coöperatie als bij de leden belast.

In verband met de neutraliteit van de fiscus t.o.v. de wijze van samenwerking tussen ondernemingen meent de schrijver, dat bij iedere ondernemingssamenwerking moet worden volstaan met een éénmalige belastingheffing naar de winst. Dit impliceert dat de bestaande deelnemingsvrijstelling, die nu alleen van toepassing is op rechtspersonen, dient te worden uitgebreid tot alle ondernemingsvormen. Deze uitgebreide deelnemingsvrijstelling - Roeloffs spreekt in dit verband van „deelnemingsintegratie” - heeft voor particuliere ondernemers dus als consequentie dat bij een deelneming in een N.V. de winst van deze N.V. uiteindelijk alleen met inkomstenbelasting wordt getroffen (de

door de N.V. betaalde vennootschapsbelasting kan dan worden verrekend met de door de particuliere ondernemer te betalen inkomstenbelasting). Voor de coöperatieve samenwerking is de consequentie dat niet - zoals thans gebeurt - alleen de uitgekeerde winst ontstaan door transacties met leden (dikwijls aangeduid als verlengstukwinst) één maal belast wordt, maar ook de winst welke het gevolg is van transacties met derden (de zg. verzelfstandigde winst).

Een dergelijke uitbreiding van de deelnemingsvrijstelling, leidende tot een eenmalige belastingheffing van alle voordelen uit samenwerking binnen de ondernemings sfeer, heeft een aantal belangrijke consequenties, waar de schrijver helaas slechts summier op in gaat. Een van de gevolgen zal zijn dat particuliere beleggers in een nadelige positie komen ten opzichte van particuliere ondernemers. Voor eerstgenoemden blijft de dubbele belastingheffing gehandhaafd, terwijl de particuliere ondernemer die als onderdeel van zijn bedrijfsuitoefening aandelen bezit, de voordelen hieruit alleen door de inkomstenbelasting getroffen ziet. De hieruit ongetwijfeld voortvloeiende verschuiving van aandelenbezit van particuliere beleggers naar particuliere ondernemers, beschouwt Roeloffs niet als een bezwaar: „... , integendeel als een gezonde ontwikkeling, welke in sterke mate kan bijdragen tot sanering van noodlijdende bedrijfstakken, in de eerste plaats van de landbouw". Bovendien gaat de schrijver er blijkbaar aan voorbij dat aandelenbezit van particuliere ondernemers ook het karakter van een belegging kan hebben. Dit zal in nog veel sterkere

mate gelden indien er sprake zou zijn van een deelnemingsintegratie zoals de schrijver voorstelt en een verschuiving optreedt van aandelenbezit van particuliere beleggers naar particuliere ondernemers.

De verdienste van Roeloffs is dat hij zich niet heeft beperkt tot een zuiver fiscale studie, maar een belangrijk gedeelte van deze monografie heeft gewijd aan een vooral economische beschouwing over het doel en het wezen van de coöperatieve samenwerking in het bedrijfsleven, om vervolgens - uitgaande van de resultaten van dit onderzoek - te trachten een passende plaats van de coöperatie in het belastingstelsel te bepalen. Hoewel de coöperatie centraal staat, ligt het belang van deze studie tevens op een groter gebied; uit de conclusies van een verantwoorde fiscale behandeling van coöperaties, komt Roeloffs tot bepaalde voorstellen ten aanzien van de samenwerking van ondernemingen in het algemeen, m.n. de zg. deelnemingsintegratie.

Hoewel de schrijver mij niet in alle opzichten heeft kunnen overtuigen, doordat hij m.i. de vergaande consequenties van zijn voorstellen onvoldoende in zijn beschouwing heeft betrokken, acht ik deze studie niettemin van belang voor degenen die hun inzicht in zowel de economische als de fiscale aspecten van de ondernemings samenwerking - in het bijzonder de coöperatieve - wensen te verdiepen. Hierbij denk ik niet alleen aan fiscalisten; het werk is zo geschreven dat het ook voor economen en juristen zonder diepgaande kennis van het belastingrecht goed leesbaar is.

Prof. J. C. Rietveldt

ASPECTEN VAN AUTOMATISCHE INFORMATIEVERWERKING

Uitg. J. H. de Bussy N.V., Amsterdam 1971.
256 blz.; prijs f 24,50

door G. A. Hansum

Volgens het voorwoord van de auteur worden in het boek in het kader van een inleiding enige aspecten van de automatische informatieverwerking aan de orde gesteld. Deze inleiding is volgens de auteur niet alleen bestemd voor hen die behoefte hebben aan een oriëntering voor de praktijk, doch is vooral bedoeld als elementair leerboek voor hen die zich gaan bezighouden met de studie van „informatica". Voor de laat-

sten is achter elk hoofdstuk een aantal toetsingsvragen opgenomen.

Uit de opbouw van het boek blijkt, dat de auteur gestreefd heeft naar een behandeling van zijn onderwerp vanuit de leer van de bedrijfsinformatica (de wetenschap welke tot studie heeft de informatiesystemen ten behoeve van de bedrijfshuishouding). Deze meer algemene benadering heeft het voordeel dat de lezer meer oog krijgt voor de wezenlijke functie van de automatisering in de informatieverwerking, en de invloed van de automatisering op de leiding en organisatie van de bedrijfshuishouding. Over het algemeen veronderstelt Prof. Rietveldt bij de lezer weinig voorkennis van zijn onderwerp. Hierdoor is het boek meer in het bijzonder geschikt geworden voor personen met een middelbaar economische en/of administratieve opleiding. Dit wil overigens niet zeggen dat bepaalde

gedeelten (met name hoofdstuk 3 t/m 6) niet ter lezing in een ruimere kring aanbevolen kan worden.

In zijn eerste hoofdstuk (14 blz.) gaat de auteur in het kort in op de evolutie van de administratie tot bestuurlijke informatieverzorging. Ter verklaring van diverse begrippen worden gedeelten van het studieprogramma en het examenprogramma van het NIVRA inzake de Leer van de administratieve organisatie, alsmede van het boek van Prof. R. W. Starreveld „Leer van de administratieve organisatie” geciteerd. Volgens de auteur gaat het bij automatisering van het informatiesysteem om

- automatisering van bestuurlijke en operationele informatie
- een streven naar integratie van de voor detailinformatie bijgehouden bestanden.

Het tweede hoofdstuk (58 blz.) geeft een eenvoudige uiteenzetting over de werking van computers, en een toelichting op enige veelgebruikte termen. Gegeven de ruimte door de auteur aan dit onderwerp toebedacht, is het uiteraard niet mogelijk de opbouw en werkwijze van computers enigszins volledig te behandelen. De gedane keuze is evenwel mijns inziens in enkele gevallen niet helemaal bevredigend. Zo krijgen bijvoorbeeld de ponskaart en ponsband wel enige aandacht, doch de magneetschijf niet. Mogelijk vindt dit zijn verklaring in het feit, dat Prof. Rietveldt zijn boek bedoeld heeft voor de beginnende studerende in „informatica”, waarvan verwacht mag worden dat zij uit hun dagelijks leven de ponskaart reeds kennen. In het laatste gedeelte van het hoofdstuk worden definities gegeven van de begrippen mechanisering, automatisering en integratie. Hierbij blijkt, dat de auteur integratie in de automatisering zeer ruim wenst te definiëren, en wel als volgt: „Alle verschijnselen die zich voordoen bij de samenwerking en samensmelting van geautomatiseerde administraties”.

In het derde hoofdstuk (23 blz.) komt het vooronderzoek van de mogelijkheden van de automatisering, alsmede de criteria voor de computerkeuze en het kostenaspect aan de orde. De mogelijke voordelen van automatisering worden opgesomd, en de aspecten welke bij een vooronderzoek, respectievelijk een toepasbaarheidsonderzoek aan de orde dienen te komen, worden nader belicht. Globaal wordt ingegaan op de criteria welke moeten worden gehanteerd bij de keuze van de apparatuur. Deze keuze zal steeds voorafgegaan moeten worden door een „probleemstelling, met een formulering van de eisen zoals deze worden gesteld door de organisatie bij de gebruiker”. De auteur

stelt terecht, dat de keuze van de apparatuur een optimaliseringsprobleem is met een groot aantal variabelen. Hierbij moet ondermeer gestreefd worden naar een vruchtbare wisselwerking tussen systeemeisen en technische mogelijkheden. Een van de aspecten bij de computerkeuze - wellicht het belangrijkste - is het kostenaspect, waarop uitvoerig wordt ingegaan. Gewezen wordt op de problematiek van de kostencalculatie zelve (globale kostenramingen zijn nog altijd beter dan in het geheel geen kostenramingen) en de moeilijkheden bij de vergelijking van het oude systeem met het geïntegreerd geautomatiseerd systeem (het motief van money-saving tegenover het motief van money-making). Gezien het karakter van de kosten van het geautomatiseerde systeem zullen de besparingen mogelijk eerst op lange termijn merkbaar worden.

Het vierde hoofdstuk (25 blz.) behandelt de invloed van de automatisering op de leiding, de organisatie, de controle en de verslaglegging. Een onderscheid wordt gemaakt naar de toepassingsmogelijkheden van de computer, te weten A) gericht op verwerking van grote hoeveelheden identieke informatie, de operationele informatie, en B) meer gericht op de verwerking van bestuurlijke informatie, echter mede omvatende de verwerking van operationele informatie en de informatie voor controle-doeleinden. Zeer duidelijk en kort geeft de auteur de invloed van deze verschillend geaarde toepassingsmogelijkheden op de diverse niveaus van leiding aan. Bij de volgende analyse van de invloed op de organisatie volgt de conclusie, dat automatisering een sterke tendens tot centralisatie inhoudt. Het zal echter van de topleiding afhangen, of men daardoor de bevoegdheden gaat veranderen. De invloed op de controle wordt door de auteur toegelicht aan de hand van een aantal voorbeelden. Verwezen wordt naar het NIVRA-geschrift „Automatisering en Controle”.

De invoering van een geautomatiseerd informatiesysteem wordt besproken in het vijfde hoofdstuk (30 blz.). Terecht wordt hierbij gewezen op de opstelling van een automatiseringsplan, op grond waarvan het automatiseringsbeleid kan worden uitgestippeld. Ter verwezenlijking van het plan zal een tijdelijke organisatie naast de bestaande organisatie moeten worden gecreëerd, uiteraard met alle problemen daaraan verbonden. Nadrukkelijk wijst de auteur op de problematiek van de systeemconversie (waaronder de bestandsconversie) en de tijd welke hiermede gemoed kan zijn.

In het zesde hoofdstuk (29 blz.) is het com-

putercentrum onderwerp van bespreking. Vrij veel aandacht wordt besteed aan de kostprijscalculaties van het centrum. Aan de hand van voorbeelden wordt dit onderwerp nader geanalyseerd. Tenslotte wordt de plaats van het computercentrum in de organisatiestructuur van de bedrijfshuishouding belicht.

In het zevende hoofdstuk (72 blz.) worden elementaire mathematische technieken aan de orde gesteld. Ofschoon er een wezenlijk verband bestaat tussen het gebruik van deze technieken en een geautomatiseerd informatieverwerkend systeem wordt mijns inziens wat te diep op dit onderwerp ingegaan. Fundamentele begrippen en onderwerpen als functies, interestrekening etc. enerzijds en statistische bewerkingen, kansrekening etc. anderzijds zouden wellicht beter onbesproken kunnen blijven. De

auteur heeft deze onderwerpen mogelijk aan de orde willen stellen om de plaats van de Operations Research op het terrein van de Informatica te kunnen propageren en toe te lichten aan de hand van enkele voorbeelden. Naar mijn mening krijgt de mathematische techniek zelve te veel nadruk, terwijl de wezenlijke functie minder naar voren komt.

In het achtste en laatste hoofdstuk (3 blz.) wordt een zeer leeswaardig beeld geschetst van de automatiseringsperspectieven tot het jaar 2000.

Tot slot moet vermeld worden, dat het boek van Prof. Rietveldt vlot leesbaar en zeer systematisch ingedeeld is. Wellicht zou een literatuuropgave voor verdere verdieping in de behandelde onderwerpen een nuttige aanvulling kunnen zijn.

BINNENGEKOMEN BOEKEN

Case studies in business finance and financial analyses, K. Midgley and R.G. Burns. Uitgeverij The Macmillan Press Ltd. te Basingstoke. Prijs 80p.

Leerboek der Bedrijfseconomie, deel II (de theorie van de financiering van ondernemingen), Prof. Dr. J.L. Bouma. Uitgeverij N.V. Uitgeversmaatschappij v/h G. Delwel te Wassenaar. Prijs f 35,—.

Marketing en Computer, Drs. L.J. Meijaard (onder redactie van Drs. C. de Haas en P.J. Bakker). Uitgeverij H.E. Stenfert Kroese N.V. te Leiden. Prijs f 12,50 (voor NIVE-leden f 10,40).

Openbare financiën en economie, Prof. Dr. Th.A. Stevers. Uitgeverij H.E. Stenfert Kroese N.V. te Leiden. Prijs f 45, .

Simultane produktie-afzetplanning op korte termijn zonder seriegrootte-problemen (proefschrift), R. Bannink. Drukkerij Van Hooren N.V. te Heerlen. Prijs f

Eenvoudig belastingrecht, Mr. Th.J.G. Leerssen en Mr. J.A.M. Weusten. Uitgeverij S. Gouda Quint - D. Brouwer & Zoon te Arnhem. Prijs f 19,75.

Kort begrip van rechtsverkeersbelastingen en registratie, Prof. Mr. H. Schuttevaer en Mr. F.M.J. Hermans. Uitgeverij S. Gouda Quint - D. Brouwer & Zoon te Arnhem. Prijs f 14,90.

Twee modellen van economische groei, Angus Maddison. Uitgeverij Het Spectrum N.V. te Utrecht. Prijs f 5,50.

Annals of Systems Research, Volume 1, 1971, B. van Rootselaar. Uitgeverij H.E. Stenfert Kroese N.V. te Leiden. Prijs f 20,—.

Britain and the World Economy, 1919-1970, L.J. Williams. Uitgeverij Meulenhoff-Bruna N.V. te Amsterdam. Prijs f 6,75.

Income, Spending and the Price Level, A.G. Ford. Uitgeverij Meulenhoff-Bruna N.V. te Amsterdam. Prijs f 10, .

An Introduction to Economic Behaviour, C.D. Harbury. Uitgeverij Meulenhoff Brunas N.V. te Amsterdam. Prijs f 7,95.

Private and Public Finance, G.H. Peters. Uitgeverij Meulenhoff Brunas N.V. te Amsterdam. Prijs f 7,95.

Tax Harmonization in the European Common Market, Prof. Dr. Jan H. Christiaanse. Uitgeverij AE.E. Kluwer N.V. te Deventer. Prijs f 7,50.